

مهرداد سلطانی، پژوهشگر
دکتری معماری، عضو هیئت
علمی دانشگاه زنجان.
m_soltani@znu.ac.ir

زیبایی ایرانی در آندلس

تأثیرپذیری هنر باغسازی آندلس از باغ ایرانی

چکیده: باغ‌سازی دوره اسلامی آندلس از یک سو امانت‌دار نگرش‌های حاکم بر فضا‌سازی به شیوه اسلامی و شرقی است و صور واضحی از ردپای باغ‌های ایرانی و معماری سرزمین‌های اسلامی را در خود به نمایش گذاشته و از سوی دیگر محلی برای تجلی تعامل شیوه‌های مختلف معماری غرب و شرق با مؤلفه‌های محیطی، بومی و شرایط اقلیمی است که در کل شخصیتی متمایز و منحصر را برای این شیوه ایجاد کرده است. به دنبال فراهم شدن برنامه سفر به اسپانیا، فرصت برای انجام یک کار پژوهشی در خصوص باغ و باغ‌سازی اسلامی آندلس بسیار مغتنم بود. لذا از آنجایی که یافتن اطلاعات در خصوص باغ‌سازی آندلس از طریق مراجعه به منابع مکتوب و اینترنت برای محققین و سایر علاقمندان امکان‌پذیر است، در این پژوهش جنبه‌های مختلف باغ‌سازی آندلس با رویکرد ادراک حضوری فضا مورد توجه قرار می‌گیرد. یافته‌های پژوهش، ناظر بر بررسی شکل و ساختار باغ آندلسی است که نوشته حاضر عمده‌ترین ویژگی‌های هندسی و ساختاری باغ‌سازی آندلس را در قالب فرضیه‌های ذیل ارائه کرده و به اثبات آنها می‌پردازد. در این پژوهش دو فرضیه مطرح است؛ فرضیه اول به عدم وجود هندسه‌ای منظم و تأثیرپذیری شکل باغ از زمینه می‌پردازد و در فرضیه دوم مهم‌ترین ویژگی باغ‌سازی آندلس که آن را از نمونه‌های مشابه متمایز می‌کند، مورد بررسی قرار می‌گیرد. پژوهش حاضر این ویژگی را "ساختار خرد فضایی" می‌نامد. فضای باغ در مجموعه باغ‌های آندلسی به صورت ترکیبی منسجم از فضاهای خرد و نسبتاً مستقلی است که ضمن آنکه توسط نظام بزرگتر تمامیت مجموعه باغ در بر گرفته شده‌اند، هر کدام دارای ویژگی‌های بصری خاص خود هستند. در نهایت اگرچه بررسی چرایی و دلایل شکل‌گیری چنین نظام خرد فضایی در باغ‌سازی آندلس هدف اصلی این مقاله نبوده است، لیکن پنج فرضیه در راستای توضیح عوامل احتمالی مؤثر در شکل‌گیری این نظام به بحث گذاشته می‌شود.

واژگان کلیدی: باغ‌سازی، آندلس، باغ ایرانی، نظام خرد فضایی، منظره‌سازی.

تصویر ۸

Pic 8

Pic8: Small patios in Andalusia houses either in physical structure or material usage -natural or artificial- elicit Alhambra and Alcazar spaces. Cordoba, Spain. Photo by: Farnoush Poursafavi, 2007.

تصویر ۸: حیاط‌های کوچک در خانه‌های آندلسی، چه به لحاظ هندسه و ساختار کالبدی و چه از نظر مصالح و عناصر طبیعی و مصنوع به کار رفته در آنها، تداعی‌کننده فضاهای موجود در الحمراء و الکزر هستند. کوردوبا، اسپانیا. عکس: فرنوش پورصفوی، ۱۳۸۶.

هنر آندلسی به معنای عام و معماری آندلس به معنای خاص، یادگارهای خود را فقط در اسپانیای مسیحی به جا گذاشته، بلکه چنین هنری در سراسر جهان تجلی یافته است (باروکاند و بدنورتس، ۱۳۸۶).

سفر به اسپانیا در تابستان ۱۳۸۶ فرصتی برای پژوهشی در باب باغ و باغسازی اسلامی آندلس بود. نتیجه چنین پژوهشی که منابع مکتوب به صورت مستقیم در آن کمتر به کار گرفته شده‌اند، اگرچه ممکن است خالی از اشکال نباشد، لیکن می‌تواند جلوه‌های متفاوتی از هنر سالمندگی فضا را در باغ‌سازی شیوه آندلس پدیدار سازد و در کنار سایر منابع مکتوب، راه را برای استفاده معماران و طراحان نسل امروز از تجربیات گذشته بگشاید. عوامل مؤثر در شکل‌گیری ساختار باغ آندلسی شامل طیفی است که یک سوی آن نگاهی کل‌نگر بر استخوان‌بندی اصلی، هندسه کلی و فضای باغ آندلس داشته و از سوی دیگر به بررسی اجزای هندسی و شکل‌شناسی باغ می‌پردازد. مجموعه این اطلاعات، یک چشم‌انداز کلی نسبت به مقوله شکل و ساختار در باغ‌سازی دوره اسلامی آندلس را پدیدار خواهد نمود.

فرضیه

- باغ آندلسی در شکل کلی از هندسه‌ای منظم تبعیت نکرده و به صورت مختلف از زمینه خود تأثیر می‌پذیرد، این کلیت از اجزایی شکل یافته که کاملاً هندسه‌مند بوده و فضاهایی با هندسه کامل را به وجود می‌آورند.
- مهم‌ترین ویژگی باغ‌سازی آندلس وجود ساختار خرد فضایی در قالب کلیت باغ است.

نظام استقرار

اولین گام در بررسی ساختار کلی باغ‌ها توجه به نظام اسقرار آنهاست. به نظر می‌رسد عوامل مؤثر در نظام استقرار و مکان‌یابی باغ‌ها در شکل‌یابی نهایی آنها بی‌تأثیر نبوده است. طبعاً طیفی از این عوامل را باید در ویژگی‌های عملکردی این باغ‌ها جستجو کرد بنابراین مهم‌ترین آنها که در بررسی میدانی مشهود است و در منابع مکتوب نیز به آنها اشاره شده، به صورت مختصر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

باغ‌های آندلس مجموعه‌ای از بناها و کاخ‌های حکومتی را دربر می‌گیرد که می‌توانند سکونتگاه موقت و دائمی حاکمان باشند. این بدان معناست که رابطه مستقیم و متعاملی میان این مجموعه‌ها و شهرهای حکومتی وجود دارد. الحمراء، الکز، سویل و الکز کوردبا مجموعه‌هایی هستند که در مجاورت و یا در دل شهرها شکل گرفته و از ساختار یک ارگ حکومتی با تمام ویژگی‌های آن برخوردارند (تصویر ۱). "الحمرا معرف ترکیبی از کاخ‌های نخستین دوره اسلامی و دژهای دفاعی به مراتب پیشرفته‌ای است که در نتیجه تجربه قرن‌ها تهدید برافراشته شده‌اند" (باروکاند و بدنورتس، ۱۳۸۶: ۲۳۵). در این میان شاید مدینه‌الزهراتنها مورد استثنایی باشد که آن نیز با توجه به تاریخچه‌اش مربوط به سنگ بنای احداث یک شهر ناتمام است (Hoenerbach, 1970).

از دیگر عوامل دخیل در نظام استقرار باغ‌ها می‌توان به عامل امنیت اشاره کرد که خود تابعی از عملکرد حکومتی آنهاست. کلیه این مجموعه‌ها به وسیله عوامل طبیعی همچون شیب‌های تند و جنگل و یا بوسیله دیوارهای سترگ احاطه شده‌اند. مجموعه الحمراء، مجموعه‌ای کاملاً بسته است که توسط شیب‌های تند و دیوارهای بلند حفاظت می‌شود. الکز سویل نیز دارای بارو و استحکامات قابل توجهی است (تصویر ۲).

تسلط بر شهر و حوزه پیرامونی از دیگر عواملی است که می‌توان آن را در مکان‌یابی باغ‌ها مؤثر دانست. قرارگیری بر بلندی مشرف بر شهر در الحمراء و مدینه الزهرا کاملاً مشهود است. این امر در مناطق مسطح شهری همچون سویل توسط دیوارهای مرتفع تأمین شده است (تصاویر ۳ و ۴). همچنین علاوه بر دلایل عملکردی، برخی دیگر از عوامل همچون تأمین احتیاجات باغ‌ها، عوامل اقلیمی و تأمین آب جاری نیز نقشی اساسی در نظام استقرار باغ‌های آندلسی دارند؛ چنانکه حضور پرتگ آب از ویژگی‌های اصلی شیوه باغ‌سازی آندلس است که پرداختن به کیفیت حضور آن، مجال جداگانه‌ای می‌طلبد. از امکانات ویژه‌ای که بستر در اختیار الحمراء قرار داده است، وجود رودخانه‌ای در شمال و شمال شرقی مجموعه است. وجود آب به همراه شیب طبیعی بستر، امکان هدایت آن را از بالادست به سمت باغ فراهم کرده است. لذا وجود رودخانه اهمیت ویژه‌ای در مکان‌یابی مجموعه داشته است. همچنین مهار آب و حمل آن از طریق آبروهای زیر زمینی (قنات) با پیروی از تکنیک‌های شرقی (ایرانی)، همانند فواره‌ها که هنوز هم بقایای آن در البولافی در الکز کوردوبا باقیست، نقش مهمی در نظام استقرار باغ داشته است (پرز ایگرا، ۱۳۸۶).

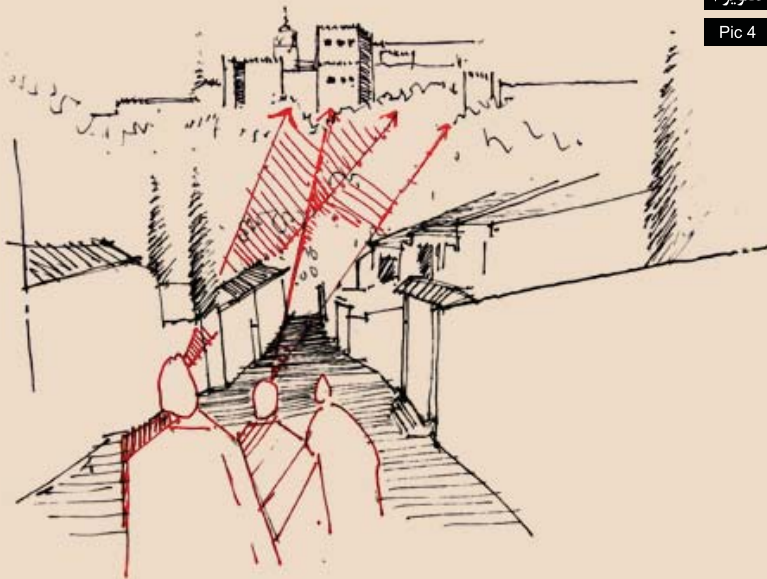
شکل کلی باغ

نظامی از روابط میان احجام و فضاها در باغ‌سازی آندلس، تحت تأثیر بینشی کل‌نگر باعث به وجود آمدن شکل کلی باغ‌ها شده است. به طوری که شکل‌گیری آنها تحت تأثیر یک نگاه کاملاً ارگانیک و تدریجی بوده و در عین حال کاملاً نظام‌مند است. نظم موجود بر رابطه خاصی میان احجام و فضاها تأکید می‌کند که ناشی از خصوصیات حاکم بر ایده‌های شکل‌دهنده کالبد و تعامل آن با توپوگرافی زمین است. این رویکرد در نهایت بر مفهوم سلسله مراتب فضایی و تنوع فضاها در مقیاس‌های کلان و خرد منجر می‌شود. در واقع می‌توان اظهار داشت که باغ‌ها در شکل کلان خود، مجموعه‌هایی زمینه‌گرا هستند. آنها شکل و ساختار کلی خود را از زمینه گرفته و صورتی ارگانیک دارند. لذا در شکل کلی خود از نظام هندسی خاصی برخوردار نیستند. اما با خرد شدن فضاها نقش هندسه و اشکال هندسی کامل همچون مربع و مستطیل با تناسبات ویژه در شکل‌گیری فضا پرتنگ‌تر می‌شود (نک به: تصویر ۲). این موضوع بر خلاف باغ‌های ایرانی است که در شکل کلی خود دارای هندسه کامل می‌باشند. به عبارت دیگر، الگوی شکل‌گیری مقیاس خرد باغ آندلس یا همان حیاط‌ها و فضاهای باز موجود در مجموعه‌ها، مطابق شکل کلی باغ‌های ایرانی است. دلایل این امر در فرضیه جداگانه‌ای به نام "کاخ-باغ" آندلسی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

در مجموعه الحمراء این موضوع به صورت پیروی شکل کلی مجموعه از توپوگرافی و خصوصیات تپه‌ای بستر، نمود پیدا می‌کند و ساختار و شکل مجموعه، به صورت یک کل و متشکل از اعضای به هم دوخته شده مشاهده می‌شود. به نظر می‌رسد مکان و موقعیت ویژه

تصویر ۴

Pic 4

جغرافیایی مجموعه الحمراء نیز در به وجود آمدن نظام فوق‌الذکر مؤثر بوده و مکان و ساختار در این مجموعه بر یکدیگر تأثیر متقابل می‌گذارند (نک به: تصویر ۲).

اما این نظام شکلی مختص به الحمراء نیست و مجموعه‌های دیگر باغ آندلسی چون الکز سویل، الکز کوردبا، و باغ پاسیوها نیز از این نظام شکلی و هندسی برخوردارند. نکته قابل توجه اینکه مجموعه‌های اخیر همانند الحمراء تحت تأثیر عامل طبیعی و اقلیمی نیستند و غالباً در بافت مسطح شهرها استقرار دارند، لیکن عدم وجود هندسه در شکل کلی آنها همچنان به چشم می‌خورد. این ساختار را می‌توان با نحوه استقرار مجموعه‌های مسکونی و یا سایر مجموعه بناهای شهری ایرانی در بافت شهرها مقایسه کرد که در کلیت خود در بافت پیرامون حل شده و در اجزای خود دارای هندسه‌ای منسجم هستند.

به صورت استثنا در مدینه‌الزهرات می‌توان میان نظم هندسی کلی و نظم زمینه‌گرا تا حدودی تعادل یافت (تصویر ۵). به دلیل واقع شدن این کاخ - شهر در خارج از شهر، نظام حاصل از تأثیر بستر بر شکل کلی مجموعه ضعیف‌تر شده و در مقابل، نظم هندسی تداعی‌کننده باغ‌های ایرانی و شرقی، سایه‌ای از هندسه شکلی بر این مجموعه افکنده است که با دو مجموعه دیگر متفاوت است. "چرا که این شهر به صورت منزلگاه سلطنتی و مقر دولت و اقامتگاه جمعی از خدم و حشم در خارج از پایتخت (گرانادا یا قرطبه) و در فاصله‌ای نزدیک به آن ساخته شده است" (باروکاند و بدنورتس، ۱۳۸۶: ۷۵). نام‌گذاری این کاخ - شهر به افتخار یکی از زنان شاه به نام زهرا بوده و تداعی‌کننده باغ‌های ایرانی است.

Alhambra

تصویر ۳

Pic 3

تصویر ۳: موقعیت مکانی الحمراء امکان تسلط و دید به شهر را برای آن فراهم کرده است. ترسیم: سارا ایمانزاده، ۱۳۸۶.

pic3: Alhambra's location provides dominance and good view to the city. Drawn by: Sara Imanzadeh, 2007.

تصویر ۴: دید از شهر به الحمراء (محله الباسین). ترسیم: سارا ایمانزاده، ۱۳۸۶.

Pic4: A view from El Albaicin district to Alhambra. Drawn by: Sara Imanzadeh, 2007.

pic2: The Alhambra is bounded completely and its organic form and not having certain geometry in plan is affected by its context. Alhambra divides in to smaller spaces which are in geometrical forms. source: www.hambradegranaada.org

تصویر ۲: مجموعه الحمراء کاملاً بسته و تحت تأثیر بستر و زمینه خود ارگانیک و بدون هندسه منظم است. این مجموعه از فضاهای خردتری با هندسه منظم تشکیل شده است. مأخذ: www.hambradegranaada.org

تصویر ۲

Pic 2

نظام خرد فضاها

در بررسی سازمان فضایی هر یک از مجموعه باغ‌های آندلسی، توجه به نحوه ترکیب اجزاء ضروری است. در این مجموعه باغ‌ها ترکیب اجزای فضاها دارای شکل ویژه‌ای در مقایسه با مجموعه‌های هم‌نظیر و یا سایر سبک‌های باغ‌سازی دیگری است که می‌توانند با آنها اشتراک معنایی، بستری یا زمانی داشته باشند. این شکل ویژه که ما آن را نظام خرد فضاها می‌نامیم، شخصیت و ویژگی منحصر به فرد این مجموعه باغ‌ها است و شاید بتوان آن را مهم‌ترین ویژگی ساختاری باغ‌سازی آندلس نامید.

در مجموعه باغ‌های آندلسی فضای باغ از فضاهای خرد و مستقلی تشکیل شده که علاوه بر دارا بودن ویژگی‌های خاص خود، به نظام بزرگتری متعلقند که تمامیت مجموعه باغ است. لذا ساختار کلی باغ، از ترکیب فضاهای خرد و مستقل و هماهنگی آنها در ارتباط با تمامیت باغ تشکیل شده است (تصاویر ۱، ۲ و ۵ کیفیت این موضوع را در نمونه‌های مختلف باغ آندلسی نمایان می‌کند). خرد بودن فضاهای تشکیل‌دهنده باغ‌های آندلس در مقایسه با مقیاس و مساحت کلی باغ و در مقایسه با فضاهای موجود در سایر سبک‌های باغ‌سازی غربی و شرقی قابل درک و نگرش است. در جستجوی چگونگی شکل‌گیری این نظام ویژه می‌توان با توجه به شواهد موجود چند فرضیه ارائه کرد:

۱- بستر، توپوگرافی و شکل زمین مجموعه، امکان ایجاد فضای یکپارچه و یکنواخت را نمی‌داده است. همان‌طور که در باغ‌های الحمراء می‌توان دید، شیب تند بستر مانعی برای ایجاد فضای یکپارچه بوده است. اما در ادامه با بررسی مجموعه الکزر سویل که به لحاظ مقیاس قابل مقایسه با باغ‌های الحمراء است متوجه می‌شویم مجموعه الکزر نیز از فضاهایی تشکیل یافته که در مقایسه با مقیاس مجموعه و ذهنیتی متصور از باغ، خرد هستند. لیکن در اینجا اثری از شیب و توپوگرافی دیده نمی‌شود. همچنین در نمونه‌های بومی کوچک‌تر موجود در منطقه همچون خانه‌های آندلسی و خانه پاسیوها نیز این خردفضاها وجود دارند، در حالیکه بستر آنها نیز از شیب و توپوگرافی خاصی برخوردار نیست.

۲- از دیگر دلایل، تأثیر سبک و سنت محلی (بومی) بر شکل‌گیری باغ‌ها است. ساختار مبتنی بر خرد بودن فضاها در کاخ پاسیوها و خانه‌های آندلسی به‌عنوان نمونه‌های شاخص و همچنین بر ساختار سایر خانه‌های اصیل بجا مانده در آندلس قابل مشاهده است (تصاویر ۶ تا ۸).

حیات‌ها با اندازه‌های نه‌چندان بزرگ و گاه بسیار کوچک در خانه‌های آندلسی، چه به لحاظ هندسه و ساختار کالبدی و چه از نظر مصالح و عناصر طبیعی و مصنوع به‌کار رفته در آنها، تداعی‌کننده فضاهای موجود در الحمراء و الکزر هستند. در واقع شاید بتوان گفت که باغ‌های آندلس با تمام ویژگی‌هایشان تداعی‌کننده و نشأت‌گرفته از سبک خانه‌سازی در این سرزمین است. حال آنکه این شیوه در اصل متعلق به این بوم بوده و یا خود منشأ دیگری دارد، مورد بحث فرضیه بعدی است.

۳- آنچه مسلم است، میراث آندلس را می‌توان برگرفته از فرهنگ و تمدن اسلامی دانست و تأثیرات فرهنگی و اجتماعی این تمدن را پس از قرن‌ها در کالبد معماری این خطه جستجو کرد. تصور اینکه بخشی از مفاهیم و سنت‌های حاکم بر معماری و باغ‌سازی شرقی و در حالت خاص آن ایرانی سوار بر بال‌های تمدن اسلامی وارد سرزمین آندلس شده، نه‌تنها دور از ذهن نیست، بلکه نشانه‌های آن در جای‌جای معماری آندلس نیز به‌چشم می‌خورد. وجود حیاط‌های متعدد و درون‌گرا یکی از ویژگی‌های کالبدی خانه‌های سرزمین‌های اسلامی و به‌طور خاص، خانه‌های ایرانی است. بنابراین حیاط‌های متعدد و خرد در خانه‌های آندلسی می‌تواند برگرفته از نمونه‌های شرقی باشد. بروز چنین ویژگی یگانه و نادری در مغرب زمین و بستر جغرافیایی اروپا، خود می‌تواند دلیلی بر این مدعا باشد، هرچند که اثبات آن نیاز به مطالعات بیشتر و مراجعه به سایر منابع دارد.

البته در صورت صحیح بودن چنین ادعایی باید اذعان داشت هنوز بر ما آشکار نیست که این شکل ساختاری ابتدا وارد بافت‌های شهری آندلس شده و سپس به باغ‌ها راه یافته است و یا بالعکس ابتدا این ایده در کاخ - باغ‌های آندلسی به اجرا در آمده و خانه‌های مسکونی به تبعیت از آن پرداخته‌اند.

۴- خرد بودن فضاها در باغ‌های آندلسی می‌تواند با توجه به اصل مردم‌واری و رعایت مقیاس انسانی، شکل‌گرفته باشد. این اصل از اصول اولیه معماری اسلامی بوده و آغاز آن را به ساخت مسجدها و دیدگاه‌های پیامبر اکرم نسبت داده‌اند که بعد از آن در معماری ممالک اسلامی به‌چشم می‌خورد. این اصل به پرهیز از هرگونه بزرگنمایی و عظمت‌گرایی در معماری حکم می‌کند. در این نگرش، تناسب فضا بر کوچک و خوار نشمردن انسان در مقابل معماری تأکید دارد. مقیاس‌های خرد فضا در باغ‌سازی آندلس بر خلاف رویه موجود در باغ ایرانی به مقیاس‌های انسانی نزدیک‌تر است.

۵- آخرین فرضیه‌ای که در این خصوص می‌توان مطرح کرد، ایجاد تنوع در فضا‌سازی است. چرا که ایجاد فضاهای متعدد در یک مجموعه یکی از راه‌های حصول به تنوع فضایی

مهم‌ترین ویژگی باغ‌های آندلسی اینست که در ساختار خرد فضای خود از اجزای هندسه‌مندی تشکیل شده‌اند و از کنار هم گذاشتن آنها به کلیتی می‌رسیم که فاقد هندسه مشخصی بوده و تابع زمینه خود هستند.

Pic5: Madinat az-Zahrā is an urban palace which evokes Persian gardens. It has geometrical form except the northern border that shaped organic because of locating on a slope. Madinat az-Zahrā is also divides in to smaller spaces which are in geometrical form. Cordoba, Spain. Photo by: Mohamad Atashinbar, 2007.

تصویر ۵: مدینه‌الزهرای کاخ شهری است که تداعی‌کننده باغ‌های ایرانی بوده و در شکل کلی خود دارای هندسه است و تنها در ضلع شمالی به واسطه قرارگیری روی شیب تند دارای شکل ارگانیک است. خرد فضاها در مدینه‌الزهرای نیز از هندسه منظمی برخوردار است. کوردوبا، اسپانیا. عکس: محمد آتشین‌بار، ۱۳۸۶.

نتیجه‌گیری

باغ‌های آندلس در شکل کلی خود، مجموعه‌هایی زمینه‌گرا هستند. اگرچه آنها شکل و ساختار کلی خود را از زمینه گرفته و در کلیت خود بر خلاف باغ‌های ایرانی از نظام هندسی خاصی برخوردار نیستند، اما با خرد شدن فضاها نقش هندسه در شکل‌دهی به فضاها پررنگ می‌شود. در واقع آنچه به‌عنوان باغ آندلس شناخته شده است، کلیت مجموعه‌ها، شامل عملکردهای مختلف حکومتی و مسکونی نیست؛ بلکه فضاهای باز، حیاط‌ها و مجموعه‌های پیرامونی است که طراحی آنها در مقیاسی خردتر، قرابت زیادی با الگوی باغ‌سازی ایرانی دارد.

باغ‌های آندلسی ترکیبی از خردفضاهایی است که ضمن داشتن شخصیتی مستقل کلیتی به‌نام باغ آندلسی را به‌وجود می‌آورند. این موضوع مهمترین ویژگی در ساختار باغ آندلسی است ■

تقدیر و تشکر

نگارنده بر خود لازم می‌داند از زحمات خانم مهندس سارا ایمانزاده که در جمع‌آوری و نگارش این مقاله به من یاری رساندند، سپاسگزاری کند.

منابع

- باروکاند، ماریانه و بدنورتس، آخیم. (۱۳۸۶). *معماری اسلامی در آندلس*. ترجمه: فائزه دینی، تهران: انتشارات فرهنگستان هنر.
- پرز ایگرا، ترزا. (۱۳۸۶). *ریشه‌های شرقی باغ‌های ایرانی در اسپانیا و رابطه آن با الگوهای ایرانی*. قابل دسترسی در: <http://madrid.icro.ir/index.aspx?siteid=128&pageid=5831> (تاریخ بازدید ۲۱ بهمن ۱۳۹۰).
- منصور، سید امیر. (۱۳۸۴). *درآمدی بر زیبایی‌شناسی باغ ایرانی*. *مجله باغ نظر*، ۲ (۳): ۵۸-۶۳.

است و هریک می‌تواند عامل و دلیلی برای دیگری باشد. در مجموع، فارغ از اینکه کدام یک از فرضیات ذکر شده و یا سایر دلایل نقش بیشتری در ایجاد ساختار خرد فضایی باغ‌سازی آندلس داشته‌اند، این امر به‌عنوان مهم‌ترین ویژگی باغ آندلس، تمامیت ساختاری و شکلی مجموعه را به طور کامل تحت تأثیر قرار داده و آن را از سایر شیوه‌های باغ‌سازی شرقی و غربی متمایز می‌کند.

هندسه خرد

همانگونه که ذکر شد، در شکل کلی مجموعه باغ‌های آندلسی، هندسه منظم به‌چشم نمی‌خورد و شکل‌یابی کلی باغ‌ها متأثر از عواملی چون شکل بستر و بافت‌های شهری است. اما در بررسی خرد فضاهای واقع در مجموعه باغ‌ها، به هندسه کامل و منظمی بر می‌خوریم که باعث ایجاد انسجام و تعادل در فضای باغ‌ها شده‌اند. این فضاها شامل حیاط‌ها و فضای پیرامونی آنها است که از اشکال مربع و مستطیل با تناسب خاص پیروی می‌کنند و چنانکه در نظام خرد فضاها بدان اشاره شد، کاراکتر ویژه باغ‌سازی آندلس را شکل می‌دهند (نک به: تصاویر ۲ و ۵). در واقع شکل کلی باغ با قرار گرفتن در هیچ یک از فضاها قابل درک نیست و آنچه باعث ادراک کلیت باغ می‌شود، انسجام در اصول منظره‌پردازی و ادراک مفهوم فضا است.

شاید بنا بر آنچه قبلاً نیز ذکر شد، وجود هندسه قابل درک از درون فضا و بکارگیری این نظم در سامان‌دهی فضاهای باز در قیاس با کلیت نامنظم مجموعه‌ها، نشأت گرفته از الگوی مجموعه‌های شهری ایرانی باشد. باغ ایرانی در هر جا که مقدور بوده مستطیلی از زمین را به خود اختصاص داده و بی‌توجه به شکل محیط و اقتضای آن زیبایی‌شناسی خود را اعمال کرده است (منصوری، ۱۳۸۴). به هر حال نظم هندسی در نظام خرد فضایی باغ‌سازی آندلس در تمامی نمونه‌های کوچک و بزرگ مورد بازدید در مطالعه میدانی، وجود دارد و می‌توان آن را جزو اصول کلی این سبک برشمرد.

تصویر ۷: نمونه‌ای از فضای یک حیاط در خانه آندلسی. کوردوبا، اسپانیا. عکس: سید محمد باقر منصور، ۱۳۸۶.

Pic7: An example of patio in an Andalusia house. Cordoba, Spain. Photo by: Seyed Mohammad Bagher Mansouri, 2007.

تصویر ۷

Pic 7

alusian gardening

تصویر ۶ : خانه پاسیوها
نیز از فضاهای کوچکتری
تشکیل یافته است. مأخذ:
www.earth.google.com

Pic6: Home patios are
also divide in to smaller
spaces. Source:
www.earth.google.com

Persian beauty in And

The impression of Persian gardening art on Andalusian gardens

Mehrdad Soltani, Ph.D. candidate in Architecture, Faculty
Member of Zanjan University
m_soltani@znu.ac.ir

Abstract: Andalusian gardening in the Islamic era owes its existence to Islamic and eastern prevailing attitudes and practices as well as Iranian gardens and Islamic architectural style. These gardens showcase the mutual interaction of eastern and western style countering natural, indigenous and climatic parameters in a way that they are known as a distinct and unique style.

Following the travel programs to Spain, an opportunity of researching on garden and Islamic Andalusian gardens was quite pleasurable. Since the information about different aspects of this style of gardening is provided in written documents and also on the internet, this research is aimed to discuss different aspects of Andalusian gardening considering the approach of perception of personal space. The effective factors in the structure of Andalusian gardens includes a wide range of information considers the main structure and the whole geometry and the Andalusian garden spaces in a holistic view as well as geometric components and garden morphology on the other hand. The collected information will provide an overall view to the concept of structures and forms in the Andalusian gardening in the Islamic period.

Although the result of this research in which the written documents are not used directly may include some drawbacks, it can provide different aspects of the art of space organization in Andalusian gardens and be used along other written documents for architects and designers.

This paper aims to discuss the form and structures of Andalusian gardens and introduces the geometrical and structural factors of this type of gardening as a hypothesis and tries to prove them in the proceeding. This research claims that Andalusian gardens generally do not obey an orderly geometry, they are affected by their contexts; this contextual totality is formed by geometrical parts which have created complete geometrical space.

The significant factors of Andalusian gardens which make them unique among their peers are discussed in the following. This research refers to these factors as "micro space structure". The garden space is a coherent combination of small and dependent spaces which are set in the larger integrated system while having their own characteristic. Thus the whole structure of the garden is created through the combination of small and depen-

dent parts which is in full adaption to the totality of the garden. These spaces include the court and their adjacent spaces which obey rectangular and geometrical rules.

Although discussing the quiddity and the factors of micro space system formation was not the main goal of the research, five hypotheses are discussed along describing the effective factors in Andalusian gardens.

Keywords: Gardening, Andalusia, Iranian garden, Micro Space System, Landscaping.

Reference list

- Barrucand, M. & Bednorz, A. (1992). Moorish architecture in Andalusia. Taschen : Koln.
- Hoenerbach, W. (1970). *Islamische Geschichte Spaniens*. Übersetzung der A'mâl al-'Alâm und ergänzender Texte. Zurich and Stuttgart.
- Mansouri, S.A. (2005). An Introduction to the Esthetics of Iranian Garden. *Journal of BAGH-I-NAZAR*, 2 (3): 58-63.
- Pérez Higuera, T. (2007). *Rishe- ha- ye sharghi bagh-ha-ye Irani dar Espania va rabete-ye an ba olgha-ye Irani [Oriental roots of Persian garden in Spain and it's relation with Persian style]*. Available from: <http://madrid.icro.ir/index.aspx?siteid=128&pageid=5831> (accessed 9 February 2012).

تصویر ۱ : مجموعه الکز
سویل در مرکز شهر قرار
گرفته و ارتباط خود را با آن
حفظ کرده است. مأخذ:
www.maps.google.com

pic1: The Alcazar of Seville is located in downtown and preserves its correlations with urban fabric. Source:
www.maps.google.com